

Dorota Żuchowska

Akademia Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu – Akademia Nauk Stosowanych

ORCID: 0000-0002-4392-9544

Polska. Raport o konkurencyjności 2022. W kierunku zrównoważonej gospodarki w dobie pandemii, redakcja naukowa Arkadiusz Michał Kowalski, Marzena Anna Weresa, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2022, ss. 216

Recenzowana pozycja to kolejny raport z serii wydawniczej od prawie 20 lat prezentującej wyniki prac nad międzynarodową konkurencyjnością polskiej gospodarki badaczy z Instytutu Gospodarki Światowej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Instytut to jednostka naukowo-dydaktyczna działająca w ramach Kolegium Gospodarki Światowej SGH i prowadząca badania nad wybranymi aspektami gospodarki światowej – innowacyjnością, konkurencyjnością, czynnikami warunkującymi międzynarodowe stosunki gospodarcze oraz bilateralne relacje Polski z partnerami zagranicznymi. Monografie podejmujące problematykę konkurencyjności polskiej gospodarki wydawane są co roku w języku polskim i angielskim, i adresowane nie tylko do naukowców, studentów, ale także do praktyków życia gospodarczego – przedsiębiorców, przedstawicieli instytucji rządowych i organizacji międzynarodowych.

Cykliczny raport z jednej strony odznacza się walorem porównywalności, ponieważ każdy zawiera część, w której analizowana jest zdolność i pozycja konkurencyjna Polski w gospodarce światowej, ze szczególnym zwróceniem uwagi na aktualne uwarunkowania tej pozycji. Z drugiej strony natomiast każdorazowo koncentruje się na zagadnieniu, mającym kluczowe znaczenie dla warunków konkurowania w gospodarce światowej. W ostatnich latach (obejmujących okres analizy przed wybuchem pandemii COVID-19) obszar szczególnego zainteresowania autorów raportu stanowiły m.in. znaczenie rozwoju przemysłu 4.0, znaczenie sektora usług, umiędzynarodowienie polskiej gospodarki, bilateralna współpraca gospodarcza, innowacje, rola miast. Natomiast po 2020 roku, kiedy to wszystkie gospodarki zostały zmuszone przez czynnik egzogeniczny, niezależny od działania jakiegokolwiek rządu i podmiotu gospodarującego do funkcjonowania w warunkach kryzysu pandemicznego, zmieniła się także optyka spojrzenia badaczy na konkurencyjność międzynarodową. Debata naukowa dotycząca

konkurencyjności gospodarek w dobie kryzysu podjęta w 2021 roku dotyczyła konkurencyjności międzynarodowej w czasach kryzysu oraz badań nad wpływem pandemii COVID-19 na bilateralną współpracę gospodarczą Polski z ważnymi partnerami handlowymi.

Tegoroczna monografia *Polska. Raport o konkurencyjności 2022. W kierunku zrównoważonej gospodarki w dobie pandemii* prezentuje zagadnienie konkurencyjności w dwóch aspektach:

- odporności gospodarki na szoki zewnętrzne i zdolności adaptacji do zmieniających się warunków;
- zrównoważonego wymiaru konkurencyjności.

Warto zauważyć, że oba zagadnienia należą do najnowszych kierunków badań w naukach ekonomicznych.

Głównym celem recenzowanej pracy jest określenie pozycji polskiej gospodarki w okresie kryzysu pandemicznego dokonane przez pryzmat konkurencyjności zrównoważonej. Cele szczegółowe – jak wskazują Autorzy – obejmują natomiast:

- przedstawienie podstaw teoretycznych konkurencyjności międzynarodowej w dobie kryzysu, w tym przede wszystkim znaczenia konkurencyjności zrównoważonej i zagadnienia odporności (*resilience*) i podatności (*vulnerability*) na kryzysy;
- określenie zdolności konkurencyjnej Polski, zwłaszcza w kontekście oceny rozwoju poszczególnych czynników konkurencyjności, takich jak: zasoby ziemi i wody, inwestycje, siła robocza, innowacje i rozwój technologiczny oraz instytucje;
- wyznaczenie międzynarodowej pozycji konkurencyjnej Polski na tle innych państw członkowskich Unii Europejskiej, z uwzględnieniem konkurencyjności dochodowej, konkurencyjności w handlu zagranicznym oraz konkurencyjności zrównoważonej (obejmującej elementy środowiskowe i społeczne)¹.

W związku z wielością podejść do pojęcia międzynarodowej konkurencyjności w literaturze² Autorzy słusznie zaznaczają, że konkurencyjność – na potrzeby analiz dokonanych w monografii - została dookreślona jako zdolność do osiąga-

¹ *Polska. Raport o konkurencyjności 2022. W kierunku zrównoważonej gospodarki w dobie pandemii* pod redakcją A. M. Kowalski, M. A. Weresa, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2022, s. 7.

² Zob. np. K. Chleba, *Zrównoważona międzynarodowa konkurencyjność krajów Unii Europejskiej. Studium teoretyczno-empiryczne*, CeDeWu 2019; K. Aiginger, J.; Vogel, *Competitiveness: from Misleading Concept to a Strategy Supporting Beyond GDP Goals*, „Competitiveness Review”, 25(5)/2015, s. 497–523; M. Noga, M. K. Stawicka (red.), *Co decyduje o konkurencyjności polskiej gospodarki?*, CeDeWu 2014, s. 12; K. Piech, *Wiedza i innowacje w rozwoju gospodarczym: w kierunku pomiaru i współczesnej roli państwa*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2009, s. 186; M. Gorynia, *Pojęcie konkurencyjności – istota i poziomy*, w: *Luka konkurencyjna na poziomie przedsiębiorstwa a przystąpienie Polski do Unii Europejskiej*, red. M. Gorynia, Akademia Ekonomiczna, Poznań 2002, s. 53.

nia trwałego wzrostu gospodarczego i poprawy jakości życia mieszkańców, jak również wzmocnienia pozycji gospodarczej na rynkach zagranicznych i rosnącej atrakcyjności dla inwestorów zagranicznych³. Nie zostało natomiast w tym tomie tak precyzyjnie zdefiniowane pojęcie konkurencyjności zrównoważonej, jak w raporcie z 2021 roku, w którym czytamy, że oznacza ona długookresową poprawę produktywności czynników produkcji, wynikającą z posiadanych zasobów, technologii oraz czynników instytucjonalnych, z uwzględnieniem polityki społeczno-gospodarczej, przy jednoczesnym zapewnieniu zrównoważonego rozwoju społecznego i równowagi ekologicznej⁴.

Pomocny przewodnik po lekturze stanowią zamieszczone w przedmowie ramy analityczne konkurencyjności międzynarodowej. Odpowiada im cała struktura raportu, która jest przemyślana i klarowna. Składa się on z trzech wyodrębnionych części, podzielonych na rozdziały przygotowane przez różnych Autorów, niektóre z nich są współautorskie. Pierwsza część pt. *Zrównoważona konkurencyjność i odporność gospodarek w czasach kryzysu* to rozważania teoretyczne obejmujące w pierwszym rozdziale przegląd literatury i kierunki dalszych badań dotyczących koncepcji zrównoważonej konkurencyjności, która wypracowana przez międzynarodowy zespół naukowców na potrzeby corocznego raportu IMD *World Competitiveness Yearbook* wpisuje się w cele zrównoważonego rozwoju – także w aspekcie środowiskowym i społecznym – zapisane przez ONZ w Agendzie 2030. W drugim rozdziale tej części pt. *Odporność i podatność na kryzys gospodarczy – implikacje dotyczące konkurencyjności* zamieszczono – kluczową dla konkurencyjności gospodarki mierzącą się z negatywnymi szokami zewnętrznymi spowodowanymi pandemią COVID-19 – analizę koncepcji odporności gospodarki. Autor za R. Martinem i P. Sunleyem wskazuje na trzy najważniejsze wymiary odporności gospodarczej: wytrzymałość (tj. stopień wrażliwości lub głębokość reakcji gospodarki na szok recesyjny), ożywienie (jego tempo i skalę) oraz reorientację i odnowę, czyli zdolność gospodarki do dostosowania się w reakcji na szok oraz powrotu na ścieżkę wzrostu⁵. Interesującym z punktu widzenia czytelnika jest: postawienie pytania, jak mierzyć odporność gospodarki?, wskazanie dwóch głównych metod pomiaru – opartej na tradycyjnych, pojedynczych wskaźnikach

³ Raport..., dz. cyt., s. 7.

⁴ Zob. szerzej, A. M. Kowalski, M. A. Weresa, *Konkurencyjność międzynarodowa a współpraca z zagranicą w czasach kryzysów gospodarczych – aspekty teoretyczne*, w: *Polska. Raport o konkurencyjności 2021. Bilateralna współpraca gospodarcza a przewagi konkurencyjne*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2021, s. 21–22.

⁵ R. Martin, *Regional Economic Resilience, Hysteresis and Recessionary Shocks*, „Journal of Economic Geography”, 2012/12, s. 1–32; R. Martin, P. Sunley, *On the Notion of Regional Economic Resilience: Conceptualization and Explanation*, „Journal of Economic Geography”, 15(1)/2015, s. 1–42 za: A. M. Kowalski, *Odporność i podatność gospodarek na kryzys gospodarczy – implikacje dotyczące konkurencyjności*, w: *Polska. Raport o konkurencyjności 2022...*, dz. cyt., s. 29..

lub opartej na indeksach wielowymiarowych, z zaznaczeniem, że wybór jednej z nich ma charakter arbitralny.

Analiza empiryczna obejmuje część drugą pt. *Zdolność konkurencyjna Polski* oraz część trzecią pt. *Pozycja konkurencyjna: Polska i inne kraje Unii Europejskiej*. W części drugiej przeprowadzona została analiza czynników konkurencyjności polskiej gospodarki, takich jak: zasoby ziemi i wody, zasoby kapitału – inwestycje krajowe i zagraniczne, zasoby siły roboczej, innowacje i postęp technologiczny, instytucje. Każdy z rozdziałów od trzeciego do siódmego stanowi wnikliwe badanie identyfikujące wpływ danego czynnika na sytuację gospodarczą Polski w okresie kryzysu pandemicznego, niektóre z nich – jak np. dotyczący dostępności i kwalifikacji siły roboczej – pozwalają wskazać pewne obszary wymagające interwencji instytucjonalnej⁶.

Natomiast trzecia część (rozdziały 8-11) to badania, które koncentrowały się na analizie konkurencyjności wynikowej polskiej gospodarki, odzwierciedlającej osiągnięty poziom dobrobytu na podstawie: efektywności wykorzystania czynników wytwórczych, wysokości dochodu narodowego, konkurencyjności w handlu zagranicznym, a wreszcie wymiaru charakterystycznego dla koncepcji konkurencyjności zrównoważonej, czyli konkurencyjności przyrodniczej. Rozdział 11, dotyczący zasobów energetycznych, niestety nie ma waloru aktualności, ze względu na horyzont czasowy analizy do 2020 roku, nie obejmujący ani wstrząsu cenowego na europejskich rynkach energii w IV kwartale 2021 roku, ani wybuchu wojny na Ukrainie w lutym 2022 roku oraz jej konsekwencji dla bezpieczeństwa energetycznego krajów Unii Europejskiej.

Bardzo istotnymi dla czytelnika, dążącego do pewnych konkluzji po lekturze monografii, są zamykające raport syntetyczne wnioski z przeprowadzonych analiz oraz rekomendacje dotyczące polityki gospodarczej wspierającej konkurencyjność w jej zrównoważonym wymiarze.

W sytuacji dynamicznie zmieniających się warunków konkurencyjności w gospodarce światowej, szczególnie w dobie pandemii COVID-19, wciąż aktualne pozostaje stwierdzenie z okresu transformacji systemowej autorstwa znanego badacza polityki wspierania konkurencyjności M. Goryni, że budowanie koncepcji polityki ekonomicznej, której celem jest wzmacnianie międzynarodowej konkurencyjności gospodarki powinno być poprzedzone refleksją na temat czynników decydujących o uzyskaniu międzynarodowej przewagi konkurencyjnej⁷. Wnikliwa

⁶ Mowa tutaj zwłaszcza o zjawisku bierności zawodowej oraz niedostosowaniu kwalifikacji technologicznych do rosnących potrzeb rynku pracy w tym zakresie. Zob. szerzej, A. M. Dzienis, *Dostępność i kwalifikacje siły roboczej w Polsce w okresie pandemii COVID-19*, w: *Polska. Raport o konkurencyjności 2022...*, dz. cyt., s. 82–83.

⁷ Zob. szerzej M. Gorynia, *Międzynarodowa konkurencyjność polskiej gospodarki a polityka ekonomiczna*, „*Ekonomista*” nr 3/96, s. 344–345.

lektura monografii pozwala – także decydentom politycznym – na identyfikację kluczowych czynników konkurencyjności gospodarki Polski w kontekście budowania zrównoważonej konkurencyjności.

Recenzowany raport – bardzo dobrze osadzony w teorii ekonomii i obejmujący aktualne badania empiryczne – bez wątpienia stanowi wyjątkową pozycję na rynku wydawnictw naukowych, przede wszystkim ze względu na wieloletnie doświadczenia Autorów w prowadzeniu badań nad problematyką konkurencyjności w wymiarze międzynarodowym, wnikliwość w prezentowaniu zagadnień, ale także jasność ujęcia treści. Biorąc pod uwagę te walory publikacji, sądzę, że może ona być rekomendowana zarówno tym, którzy chcą wzbogacić/uaktualnić swoją wiedzę i lepiej zrozumieć wieloaspektową problematykę konkurencyjności międzynarodowej gospodarki, jak również tym, którzy szukają aktualnych danych na temat pozycji konkurencyjnej Polski na rynku światowym, także w wymiarze konkurencyjności przyrodniczej.